

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ В БАНКАХ УКРАЇНИ: СТАН ТА КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ

Зарубіжний досвід свідчить, що завдяки підвищенню рівня корпоративного управління компанії можна забезпечити додатковий приріст ринкової капіталізації (10–12%) та покращити інші фінансові показники діяльності. За даними опитування, проведеного компанією McKinsey and Company, в разі запровадження у акціонерних товариствах високих стандартів корпоративного управління інвестори готові витратити додаткові кошти на інвестування. Такі премії в країнах Північної Америки та Західної Європи досягають 12–14%, Азії та Латинської Америки – 20–25%, Східної Європи – до 30% обсягу інвестицій¹.

В Україні проблема покращення стану корпоративного управління банків потребує особливої уваги, оскільки існуюча практика виявляє низку проблем, що виникають через недотримання законодавчих вимог і принципів ефективного корпоративного управління.

Корпоративне управління є лише частиною економічного середовища, в якому взаємодіють компанії, яке включає, наприклад, макроекономічну політику та рівень конкуренції на ринку. Хоча на процес управління і прийняття рішень в компаніях впливає безліч факторів, вони мають велике значення для досягнення переваг у довгостроковій перспективі. В свою чергу корпоративне регулювання створює умови для ефективного корпоративного управління в компаніях².

Корпоративне управління в банках використовується для спрямування та керування діяльністю установи з метою забезпечення її надійності, а також підвищення ринкової вартості. Банки мають ураховувати, що відповідальність за управління банком не може бути покладена лише на загальні збори акціонерів, оскільки:

- до складу акціонерів можуть входити фізичні особи та установи, чий інтереси, цілі, інвестиційні перспективи та можливість не співпадають, і це може призвести до виникнення конфлікту інтересів між ними;
- акціонери, як правило, не мають необхідних для управління банком професійних навичок;
- великі акціонери, що використовують свої переваги в управлінні неналежним чином, можуть впливати на прийняття рішень або виступати представниками компанії, котрі мають проблеми з корпоративним управлінням.

З огляду на складність управління банком, акціонери не можуть брати на себе керування його діяльністю. Відповідальність за діяльність банку повинна покладатись на спостережну раду, яка, у свою чергу, призначає, контролює та змінює склад правління банку.

Ефективне корпоративне управління в банках забезпечується чотирма основними формами контролю: контроль спостережної ради та правління банку, контроль особами, які не залучені до повсякденної діяльності банку, вертикальна структура контролю за різними сферами діяльності банку, незалежні служби управління ризиками, внутрішнього аудиту та дотримання законодавства і внутрішніх процедур (компласнс), що мають бути відображені в організаційній структурі банку з метою забезпечення адекватної системи важелів і противаг.

Ураховуючи основні принципи корпоративного управління в банках, Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України³ та вимоги чинного законодавства, було оцінено ефективність корпоративного управління в банках України в 2011 р. на основі річної звітності банків.

Під час аналізу річної звітності українських банків були виявлені порушення вимог ст. 37 Закону України "Про банки і банківську діяльність"⁴ стосовно повноважень, що належать до виключної компетенції загальних зборів акціонерів, а також Методичних рекомендацій щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України (табл. 1). З табл. 1 бачимо, що станом на 01.01.2012 р. у 49 банках України (7 банків I групи, 4 банки II групи, 9 банків III групи, 29 банків IV групи) відбуваються порушення вимог Закону України "Про банки і банківську діяльність" (у 14 банках окремі повноваження, що належать до виключної компетенції загальних зборів учасників покладено на спостережну раду банку) і Методичних рекомендацій щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України (у 35 банках повноваження загальних зборів учасників та спостережної ради дублюються), згідно з якими дублювання повноважень органів управління банком рекомендується уникати, оскільки це може спричинити виникнення конфлікту інтересів.

Оскільки банки в Україні можуть створюватись у вигляді публічних акціонерних товариств і кооперативних банків, розглянемо яким чином вони дотримуються вимог ч. 2, ст. 33 Закону України "Про акціонерні товариства"⁵ стосовно повноважень виключної компетенції загальних зборів акціонерного товариства (табл. 2). Поряд з цим згідно з ч. 3 ст. 33 Закону України "Про акціонерні товариства", згідно якої повноваження, що належать до виключної компетенції загальних зборів, не можуть бути передані іншим органам товариства.

За даними табл. 2 бачимо наступні порушення: зі 174 діючих банків станом на 01.01.2012 р. у 42 банках України (2 банки I групи, 4 банки II групи, 5 банків III групи, 31 банк IV групи) повноваження виключної компетенції загальних зборів учасників покладено на спостережну раду банку; у 21 банку – не належать до компетенції жодного з органів управління; у 21 банку відбувається дублювання повноважень загальних зборів учасників та спостережної ради, якого кодексами найкращої практики корпоративного управління рекомендується уникати, оскільки дублювання функцій органів управління банком може стати причиною виникнення конфлікту інтересів.

Згідно зі ст. 32 Закону України "Про акціонерні товариства"⁶ річні загальні збори акціонерного товариства проводяться не пізніше 30 квітня наступного за звітним року. Усі інші загальні збори, крім річних, вважаються позачерговими. Згідно зі ст. 45 Закону України "Про господарські товариства" загальні збори акціонерів скликаються не рідше одного разу на рік, якщо інше не передбачено статутом товариства. Позачергові збори акціонерів скликаються у разі неплатоспроможності товариства, а також за наявності обставин, указаних у статуті товариства, і в будь-якому іншому випадку, якщо цього вимагають інтереси акціонерного товариства загалом.

³ Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 № 2121-III (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>>.

⁴ Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 № 2121-III (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>>.

⁵ Закон України "Про акціонерні товариства" від 17.09.2008 № 514-VI (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/514-17>>.

¹ Кумз П., Уотсон М., Кампос К., Ньюелл Г. Цена корпоративного управления [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://www.vestnik-mckinsey.ru>>.

² Костюк О.М. Корпоративне управління в банку [Текст]: монографія / О.М.Костюк. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008. – (Рос. мовою). – С. 24.

Інформація про стан дотримання банками вимог Закону України "Про акціонерні товариства" щодо виконання функцій, які належать до виключної компетенції загальних зборів учасників на 01.01.2012 р.

		Порушення					
Група банків	Прийняття рішень щодо визначення розміру винагороди для голови та членів спостережної ради покладене на спостережну раду	Дублювання повноважень загальних зборів учасників та спостережної ради щодо визначення розміру винагороди для голови та членів спостережної ради	Прийняття рішень щодо визначення розміру винагороди для голови та членів спостережної ради не покладене на жоден орган управління	Дублювання повноважень загальних зборів учасників і спостережної ради щодо прийняття рішення про додатковий випуск акцій	Прийняття рішення про додатковий випуск акцій не жоден з органів управління	Прийняття рішення про викуп, реалізацію та розміщення власних акцій покладене на жоден з органів управління	Прийняття рішення про викуп, реалізацію та розміщення власних акцій не покладене на жоден з органів управління
I група	законодавство	рекомендації ПАТ "Укрсоцбанк"	законодавство	законодавство	законодавство	законодавство	законодавство
II група	-	-	ПАТ "Банк "Фінанси та кредит"	-	-	ПАТ "Ерсте Банк", ПАТ "Всукраїнський акціонерний банк", ПАТ "Банк Форум", ПАТ "Комерційний банк "Хрещатик"	-
III група	-	-	ПАТ "Комерційний та Інвестиційний банк Креді Агріколь", ПАТ "Кредобанк", ПАТ "Діамант банк"	-	-	ПАТ "Марфін Банк"	ПАТ "Кредобанк"
IV група	Банк ПАТ "Комерційний банк "Данель", ПАТ "Захід інкомбанк", ПАТ "Вест фінанс энд кредит банк", ПАТ "Промислово-фінансовий банк"	ПАТ "Комерційний банк "Український фінансовий світ", ПАТ Банк "Контракт", ПАТ "Банк Велес"	ПАТ "Комерційний банк "Експобанк", ПАТ "Банк "Демарк", ПАТ АБ "Порто-Франко", ПАТ "Артем-банк", ПАТ АБ "Столпичний", ПАТ "Банк Альянс"	ПАТ "Фольксбанк", ПАТ "Банк інвестиції та зощеджень", ПАТ "Банк "Демарк"	ПАТ "Регіон-банк"	ПАТ "Банк Ботушів", ПАТ "Банк Січ", ПАТ "Артем-банк"	ПАТ "Банк "Демарк", ПАТ "Ідея Банк", ПАТ АБ "Порто-Франко", ПАТ "Комерційний банк "Промекокомбанк", ПАТ "Акціонерний банк "Укоопспілка"

Джерело: складено за даними річних звітів банків в системі ЕСКРІН [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://escrin.nssmc.gov.ua>, SMIDA [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://smida.gov.ua>.

Отже, аналізуючи звітність банків, можна назвати банківські установи, де річні загальні збори акціонерів в 2011 р. не відбулися:

- *I група банків:* ПАТ "Комерційний банк "Надра", ПАТ "Банк "Фінанси та кредит";

- *II група банків:* ПАТ "Родовід Банк";

- *IV група банків:* ПАТ "Діви Банк", ПАТ "Конверсбанк", ПАТ Астра Банк, ПАТ "Кредит Європа Банк", ПАТ "Акціонерний комерційний банк "Базис", ПАТ "Банк Січ", ПАТ "ИнтерКредитБанк".

Поряд з цим можна відзначити банки, де відбулася найбільша кількість загальних зборів акціонерів упродовж 2011 р.:

- *I група банків:* ПАТ КБ "Приватбанк" (сім позачергових зборів акціонерів), ПАТ "Дельта Банк" (11 позачергових зборів акціонерів);

- *II група банків:* ПАТ "Кредитпромбанк" (п'ять позачергових зборів акціонерів);

- *III група банків:* ПАТ "Банк 3/4" (15 позачергових зборів акціонерів), ПАТ "Актабанк" (13 позачергових зборів акціонерів);

- *IV група банків:* ПАТ "Всеукраїнський банк розвитку" (п'ять позачергових зборів акціонерів), ПАТ "Банк Русский стандарт" (шість позачергових зборів акціонерів), ПАТ "Банк Ринкові технології" (сім позачергових зборів акціонерів), банк ПАТ "Банк Ренесанс Капітал" (дев'ять позачергових зборів акціонерів), ПАТ "Банк Богуслав" (12 позачергових зборів акціонерів), ПАТ КБ "Интербанк" (п'ять позачергових зборів акціонерів).

Велика кількість позачергових зборів акціонерів може свідчити про виникнення певних проблем у діяльності банку, таких як анулювання емісії акцій, за рахунок яких планувалося нарощення капіталу, невиконання посадовими особами своїх повноважень, виникнення проблем у фінансово-господарській діяльності тощо.

Розглядаючи основні причини скликання останніх позачергових зборів акціонерів банків України, можна зробити висновок, що найпоширенішою серед них було "внесення змін до статуту акціонерного товариства" – 96 банків, 60 банків зазначають серед причин варіант "інше", на такі причини, як "прийняття рішення про збільшення статутного капіталу" та "обрання голови та членів спостережної ради, рішення про припинення їхніх повноважень" указують по 46 банків, 24 банки основною причиною скликання останніх позачергових зборів називають "обрання голови та членів ревізійної комісії, дострокове рішення про припинення їхніх повноважень". Найменш поширеними є такі причини, як "прийняття рішення про зміну типу товариства" – шість банків, "реорганізація" – два банки, "прийняття рішення про зменшення статутного капіталу" – один банк.

Аналізуючи річну звітність емітентів і протоколи позачергових зборів акціонерів банків, можна зробити висновок, що рішення про збільшення статутного капіталу не завжди свідчить про нарощення капітальної бази банків, оскільки окремі банки приймали рішення про випуск акцій і на наступних позачергових зборах його відміняли, деякі банки здійснювали емісію та закриті розміщення акцій без їхнього подальшого викупу акціонерами, в окремих банках питання про емісію та випуск акцій стояло на порядку денному, але не було ухвалене більшістю голосів. Поряд із цим існують розбіжності щодо розгляду окремих питань порядку денного останніх позачергових зборів банків у річній інформації про корпоративне управління та протоколах загальних зборів акціонерів.

Слід зауважити, що модель корпоративного управління, яка функціонує в Україні, зумовлює незначну роль доходів у вигляді дивідендів для провідних груп мажоритарних акціонерів: за інформацією НКЦПФР станом на кінець 2009 р. активна дивідендна політика характерна лише для незначної кількості українських компаній (10–14%), максимальне значення нарахованих та сплачених дивідендів становило 9,9 млрд грн⁶.

⁶ Прасолов І. Ефективність дивідендної політики акціонерних товариств у контексті посилення інвестиційної спрямованості банківського сектору України [Текст] / І.Прасолов // Вісник НБУ. – 2012. – № 5. – С. 4–7.

Аналіз стану виплат дивідендів у банках України в 2010–2011 рр. (табл. 3) засвідчив наступне.

Таблиця 3

Нарахування дивідендів акціонерам банків України в 2010–2011 рр.

Група банків	2010 р.		2011 р.	
	Дивіденди за простими акціями	Дивіденди за привілейованими акціями	Дивіденди за простими акціями	Дивіденди за привілейованими акціями
I група	5	1	2	1
II група	2	1	3	1
III група	2	2	2	3
IV група	7	9	9	10
Всього	16	13	16	15

Джерело: складено за даними річних звітів банків в системі ЕСКРІН [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://escrin.nssmc.gov.ua>>; SMIDA [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://smida.gov.ua>>.

В Україні зі 174 діючих банків у 2011 р. нараховували дивіденди 29 банківських установ (14 банків – за простими акціями, 13 – за привілейованими акціями, два – і за простими і за привілейованими акціями).

Згідно зі ст. 35 Закону України "Про банки і банківську діяльність" банку забороняється виплачувати дивіденди чи розподіляти капітал у будь-якій формі, якщо така виплата чи розподіл призведе до порушення нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу. Банк має право здійснювати виплату дивідендів один раз на рік за підсумками календарного року за рахунок прибутку звітного року, що залишається в розпорядженні банку, у порядку передбаченому статутом банку.

Згідно з ч. 2, ст. 30 Закону України "Про акціонерні товариства" у разі збитків виплата дивідендів за привілейованими акціями банку може відбуватися за рахунок спеціального фонду дивідендів. Так, фонди дивідендів створені у двох банках України (ПАТ КБ "Правекс-банк", ПАТ "Перший інвестиційний Банк"), які здійснювали нарахування та виплату дивідендів за привілейованими акціями при збитку за результатами діяльності за 2011 р.

Окремі банки, що не нараховували і не виплачували дивіденди за рахунок прибутку за 2011 р., указують такі причини подібної ситуації:

- спрямування частини або всього прибутку до резервного фонду (ПАТ "Державний експортно-імпорتنний банк України", ПАТ "Банк 3/4", ПАТ "Український Бізнес Банк", ПАТ "Банк Перший", ПАТ "Акцент-Банк", ПАТ "Комерційний банк "Даніель", ПАТ "Банк Ренесанс Капітал", ПАТ "Старокиївський банк", ПАТ "Аграрний комерційний банк", ПАТ "Комерційний банк "Промекономбанк", ПАТ "Легбанк", ПАТ "Вест фінанс енд кредит банк", ПАТ "Банк Велес", ПАТ "ТММ-банк");

- припинення виплати дивідендів до завершення виконання заходів фінансового оздоровлення та стабілізації діяльності банку (ПАТ "Комерційний банк "Надра");

- дивіденди не виплачувалися з метою підтримки поточного рівня капіталізації (ПАТ "Діви Банк");

- прийняття рішення про те, щоб не здійснювати розподіл частини прибутку (ПАТ "Банк Перший", ПАТ "Акцент-Банк", ПАТ "Банк "Український капітал");

- перенесення строків нарахування і виплати дивідендів (ПАТ Банк "Меркурій");

- спрямування частини прибутку на покриття збитків минулих років (ПАТ "Комерційний банк "Промекономбанк").

Світова практика доводить, що інтереси власників і менеджерів, які управляють капіталом, не співпадають. За цим принципом поділу прав власності і контролю слідувала проблема неспівпадіння інтересів власників і найманих менеджерів, яка в економічній літературі відома як агентська проблема. Корпоративне управління ж націлене на створення таких моделей управління корпораціями, в яких акціонери дійсно могли б ре-

лізувати свої права та обов'язки. Модель корпоративного управління має бути створена таким чином, щоб мінімізувати агентські витрати, залишаючи за акціонерами повноцінний корпоративний контроль. Таким чином, для вирішення агентської проблеми одним з елементів системи корпоративного управління повинен бути відділ по роботі з акціонерами.

Станом на 01.01.2012 р. в організаційно-управлінській структурі 94 банків України (54%) створено відділи по роботі з акціонерами, що є позитивною тенденцією і сприяє покращенню якості корпоративного управління в банках.

Основну відповідальність за діяльність і фінансовий стан банку згідно з Методичними рекомендаціями щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України несе його спостережна рада. Відповідальна спостережна рада сприяє створенню конкурентних переваг банку на ринку і підвищенню його вартості. А одне із головних і найважливіших завдань спостережної ради банку – забезпечення призначення в банку ефективного керівництва.

Спостережна рада банку згідно зі ст. 39 Закону України "Про банки і банківську діяльність" обирається загальними зборами учасників із числа учасників банку або їхніх представників. Члени спостережної ради банку не можуть входити до складу правління (ради директорів) та ревізійної комісії банку. За інформацією, що надається у річній звітності та на інтернет-сторінках банків, досить проблематично порівняти склад спостережної ради, загальних зборів учасників, правління та ревізійної комісії, оскільки інформація щодо посадового складу учасників банку надається лише частково.

Поряд із цим виникнення додаткових ризиків негативно впливає на фінансовий стан банку, за який відповідає спостережна рада. Розглядаючи стан дотримання законодавства та Методичних рекомендацій щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України стосовно виконання повноважень, що належать до виключної компетенції спостережної ради банків (див. табл. 4), можна констатувати, що повноваження спостережної ради та інших органів управління дублюються, а повноваження виключної компетенції спостережної ради передаються іншим органам управління. Отже, в таких банках спостережна рада не здійснює належного нагляду за управлінням комплаєнс-ризиком, хоча згідно з Методичними рекомендаціями щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України спостережна рада та її комітети повинні оцінювати ефективність дотримання законодавства України і внутрішніх процедур банку принаймні щороку.

До членів спостережної ради згідно з Методичними рекомендаціями щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України висуваються такі освітні та кваліфікаційні вимоги: вища освіта в галузі економіки, права чи бізнес-адміністрування, відповідний професійний досвід. Рекомендується, щоби члени спостережної ради мали принаймні п'ятирічний досвід діяльності в банківській сфері або у сфері фінансів та не менше трьох років досвіду роботи на керівних посадах. Для роботи в аудиторському комітеті або в інших комітетах ради член спостережної ради має володіти відповідними спеціальними знаннями у цих сферах.

Критерії професійної належності членів спостережної ради та їхнє виконання банками України подано у табл. 5.

Таким чином, в 28 банках України (16,09% усіх діючих банківських установ) вимоги до професійної належності членів спостережної ради відсутні. Найбільше значення критерію "особисті якості" надають 95 банків (54,60% усіх діючих банківських установ), далі йдуть критерії "відсутність конфлікту інтересів" – 76 банків (43,68% усіх діючих банківських установ), "знання у сфері фінансів та менеджменту" – 67 банків (38,51% усіх діючих банківських установ), "галузеві знання та досвід роботи в галузі" – 52 банки (29,89% усіх діючих банківських установ).

До категорії "інше" банки, як правило, відносили законодавчі вимоги (60 банків, або 34,48% усіх діючих банківських установ). Поряд із цим не вказуються інші важливі критерії, як, наприклад, відсутність перебування на посаді члена спостережної ради партнера або керівника підприємства, установи, організації, що перебувала в стадії банкрутства, ліквідації або тимчасової адміністрації; відсутність історії примусового звільнення з посади через порушення фідучіарних обов'язків тощо.

Спостережна рада банку згідно з Методичними рекомендаціями щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України повинна забезпечувати представництво інтересів усіх акціонерів та зацікавлених сторін. Отже, спостережна рада повинна мати достатню кількість членів, які здатні висловлювати судження незалежно від поглядів правління, великих акціонерів, політичних та інших інтересів.

Мінімальна рекомендована кількість членів спостережної ради має становити п'ять осіб згідно зі згаданими рекомендаціями, при цьому загальна їхня кількість повинна бути непарною. Розглядаючи склад спостережної ради банків України (табл. 6), можна помітити ряд банківських установ, які дані принципи не використовують.

У спостережній раді банку згідно з Методичними рекомендаціями щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України має забезпечуватися представництво всіх акціонерів та заінтересованих сторін. Незалежність та об'єктивність спостережної ради можна зміцнити, включивши до її складу як мінімум 25% кваліфікованих незалежних членів.

З табл. 7 випливає, що станом на 01.01.2012 р. у 44 банках (25,29% усіх діючих банків) у спостережній раді є лише представники мажоритарних акціонерів, у 19 банку (10,92%) – лише міноритарних акціонерів, у 41 банках (23,56%) – і мажоритарних і міноритарних акціонерів, 37 банків (21,26%), у яких відсутні представники акціонерів, 33 банки (18,97%), інформація про спостережну раду яких є неповною, один банк, інформація про спостережну раду якого відсутня.

Із метою виконання своїх обов'язків спостережна рада має проводити регулярні планові засідання не менше одного разу на квартал або частіше, якщо цього вимагають обставини, та, за потреби, позачергові засідання.

Дані табл. 8 свідчать, що є два банки, де засідання спостережної ради відбуваються менше чотирьох разів на рік, що суперечить Методичним рекомендаціям щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України. Інформація стосовно квартальних зборів спостережної ради у звітності банків щодо корпоративного управління відсутня.

Комітет спостережної ради – це важливий орган, що дає змогу невеликій групі членів ради звертати увагу на окремі проблеми та використовувати свій експертний потенціал для їхнього розв'язання. Створення комітетів спостережної ради, що займаються окремими питаннями її діяльності, підвищує ефективність її роботи.

Інформація про комітети, створені у спостережних радах банках України розглядається у табл. 9.

Як бачимо, станом на 01.01.2012 р. в Україні лише в 23 банках було створено комітети спостережної ради.

Згідно з річною інформацією про стан корпоративного управління серед інших, у банках України, створені такі комітети спостережної ради:

- виконавчий комітет, кредитний комітет (ПАТ "Райффайзен Банк Аваль");
- кредитний комітет (ПАТ "УкрСиббанк");
- комітет із питань корпоративного управління, комітет управління ризиками, антикризовий комітет (ПАТ АБ "Південний");
- комітет ризик-менеджменту, комітет стратегічного розвитку (ПАТ "Комерційний банк "Хрещатик");
- комплаєнс (ПАТ Астра Банк).

Інформація про стан дотримання банками вимог Методичних рекомендацій щодо вдосконалення корпоративного управління та вимог законодавства України щодо виконання функцій, які належать до компетенції спостережної ради на 01.01.2012 р.

		Порушення						
Група банків	Обрання або відкликання голови правління покладене на загальні збори акціонерів	Дублювання повноважень спостережної ради та загальних зборів учасників щодо обрання або відкликання голови правління	Обрання або відкликання членів правління	Дублювання повноважень спостережної ради та загальних зборів учасників щодо обрання або відкликання членів правління	Визначення розміру винагороди голови та членів правління	Дублювання повноважень спостережної ради та загальних зборів учасників щодо визначення розміру винагороди голови та членів правління	Прийняття рішення про притягнення до майнової відповідальності членів правління	Дублювання повноважень спостережної ради та загальних зборів учасників щодо прийняття рішення про притягнення до майнової відповідальності членів правління
I група	законодавство ПАТ "УкрСиббанк"	рекомендації -	законодавство -	рекомендації -	законодавство ПАТ "Банк "Фінанси та кредит"	рекомендації -	законодавство ПАТ "УкрСиббанк", ПАТ "ОТП Банк"	рекомендації ПАТ АБ "Укргазбанк"
II група	ПАТ "Комерційний банк "Фінансова ініціатива", ПАТ "Банк "Київська Русь"	-	ПАТ "Комерційний банк "Фінансова ініціатива"	ПАТ "Комерційний банк "Фінансова ініціатива"	ПАТ "Комерційний банк "Фінансова ініціатива"	-	ПАТ "ІНГ Банк Україна", ПАТ "Універсал Банк", ПАТ "Комерційний банк "Фінансова ініціатива", ПАТ "Банк "Київська Русь"	ПАТ "Кредит-промбанк", ПАТ "Банк Форум"
III група	ПАТ "ПАТ "Актабанк", ПАТ "Златобанк"	ПАТ "Європейський Газовий Банк"	ПАТ "ПАТ "Актабанк"	-	ПАТ "Комерційний банк "Актив-банк"	-	ПАТ "Актабанк", ПАТ "Комерційний банк "Актив-банк"	ПАТ "Мега банк", ПАТ "Український Бізнес Банк", ПАТ "Європейський Газовий Банк"
IV група	ПАТ "Комерційний банк "Експобанк", ПАТ АКБ "Аркада", ПАТ "Акцент-Банк", ПАТ АКБ "Львів", ПАТ "Старокіївський банк", ПАТ "Банк Фамільний"	ПАТ "Комерційний банк "Український фінансовий світ", ПАТ "Вест файненс енд кредит банк"	ПАТ "Комерційний банк "Експобанк", ПАТ "Акцент-Банк", ПАТ "Банк Фамільний"	ПАТ "Єрде банк", ПАТ "Комерційний банк "Український фінансовий світ", ПАТ "Вест файненс енд кредит банк"	ПАТ "Комерційний банк "Експобанк", ПАТ "Акцент-Банк", ПАТ "Комерційний банк "Український фінансовий світ"	ПАТ "Старокіївський банк"	ПАТ "Банк "Національні інвестиції", ПАТ "Інтеграл-банк", ПАТ "Комерційний банк "Глобус", ПАТ "Комерційний банк "Експобанк", ПАТ "Місто Банк", ПАТ КБ "Євробанк", ПАТ "ПАТ "Акцент-Банк", ПАТ "Акціонерно-комерційний банк "Капітал", ПАТ "Комерційний банк "Український фінансовий світ", ПАТ "Комерційний інвестиційний банк", ПАТ "Мегабанк", ПАТ Банк "Контракт", ПАТ "Комерційний банк "Акордбанк", ПАТ "Старокіївський банк", ПАТ "Трайм-Полкомбанк", ПАТ КБ "Інтербанк", ПАТ "Грін Банк", ПАТ "Трін Банк", ПАТ "Банк Фамільний", ПАТ "ТММ-банк"	ПАТ "ТАСКОМбанк", ПАТ "Фортуна-банк", Банк ПАТ "Банк "Демарк", ПАТ "Український комунальний банк"

Продовження табл. 4

		Порушення					
Група банків	Дублювання повноважень спостережної ради та правління щодо прийняття рішення про прийняття до майнової відповідальності членів правління	Прийняття рішення про прийняття до майнової відповідальності членів правління не покладене на жоден орган управління	Затвердження аудитора покладене не загальні збори учасників	Дублювання повноважень спостережної ради та загальних зборів щодо затвердження аудитора	Затвердження планів діяльності (бізнес-планів) покладене на загальні збори учасників	Затвердження планів діяльності (бізнес-планів) покладено на правління	Дублювання повноважень спостережної ради та загальних зборів щодо затвердження планів діяльності (бізнес-планів)
I група	рекомендації	рекомендації	законодавство	рекомендації	рекомендації	рекомендації	
II група	-	ПАТ КБ "Приватбанк", ПАТ "Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк"	-	ПАТ "Комерційний банк "Надра"	ПАТ "Альфа-банк", ПАТ "Дельта банк", ПАТ "ОТП Банк", ПАТ "Банк "Фінанси та кредит"	ПАТ КБ "Приватбанк", ПАТ "Державний ощадний банк України"	ПАТ "Райффайзен Банк Аваль", ПАТ "Дочірній банк Сбербанку Росії", ПАТ "Брокбізнесбанк"
III група	-	ПАТ "Ерсте Банк", ПАТ АБ "Південний", ПАТ "Банк Кредит Дніпро", ПАТ "Імексбанк"	-	-	ПАТ "Всеукраїнський акціонерний банк", ПАТ "Банк Кредит Дніпро", ПАТ "Комерційний банк "Фінансова ініціатива", ПАТ "Імексбанк", ПАТ "Сті банк"	-	ПАТ "УніКредит Банк", Правексбанк, ПАТ "БТА Банк"
IV група	-	ПАТ "Комерційний та Інвестиційний Банк Креді Агріколь", ПАТ "Діамантбанк"	-	ПАТ "Серолейський Газовий Банк"	ПАТ "Комерційний банк "Південкомбанк", ПАТ "Український інноваційний банк", ПАТ "Діамантбанк", ПАТ "Європейський Газовий Банк", ПАТ "БМ Банк"	-	ПАТ "Комерційний та Інвестиційний Банк Креді Агріколь", ПАТ "Банк "Клринговий дім"
	ПАТ "Банк інвестицій та заощаджень"	ПАТ "СББ Банк", Банк ПАТ "Банк Камбіо", ПАТ "Авант-Банк", ПАТ "Алекс-банк", ПАТ "Банк Національний Кредит", ПАТ КБ "ТК Кредит", ПАТ АБ "Порто-Франко", ПАТ АББ "Львів", ПАТ "Реґіон-банк", ПАТ "Вест фінанс енд кредит банк", ПАТ "Комерційний Індустріальний Банк", ПАТ "Акціонерний банк "Радобанк", ПАТ "Східно-промисловий комерційний банк"	ПАТ "Акцент-Банк", ПАТ "Комерційний банк "Український фінансовий світ", ПАТ АБ "Порто-Франко", ПАТ Банк "Морський", ПАТ "Грін Банк", ПАТ "Банк Фамільний"	ПАТ "Фортуна-банк", ПАТ АКБ "Львів", ПАТ "Старолітвський банк"	Банк ПАТ "Банк Демарк", ПАТ "Банк "Український капітал", ПАТ КБ "Євробанк", ПАТ "ПАТ "Акцент-Банк", ПАТ "Комерційний банк "Данель", ПАТ "Полтава-банк", ПАТ "Банк Національний Кредит", ПАТ "Акціонерний комерційний банк "Базис", ПАТ АКБ "Львів", ПАТ "МетаБанк", ПАТ Банк "Контракт", ПАТ "Східноукраїнський банк "Грант", ПАТ "Старолітвський банк", ПАТ "Асво Банк", ПАТ "Аграрний комерційний банк", ПАТ "Класикбанк", ПАТ "Комерційний банк "Стандарт", ПАТ "Кредит Оптима Банк", ПАТ "Комерційний Індустріальний Банк", ПАТ "Прайм-Банк", ПАТ "Грін Банк", ПАТ "Український Банк Реконструкції та Розвитку"	-	ПАТ "Комерційний банк "Український фінансовий світ", ПАТ "Комерційний банк "Преміум", ПАТ "Комерційний банк "Аксіома", ПАТ "Український комунальний банк", ПАТ "Комерційний банк "Акорбанк", ПАТ Банк "Траст", ПАТ "Фінексбанк", ПАТ "Банк Белес"

Група банків	Порушення					Банки, інформація щодо яких відсутня
	Дублювання повноважень спостережної ради та правління щодо затвердження (бізнес-планів)	Дублювання повноважень загальних зборів учасників та правління щодо затвердження планів діяльності (бізнес-планів)	Дублювання повноважень загальних зборів учасників, спостережної ради і правління щодо затвердження планів діяльності (бізнес-планів)	Затвердження планів діяльності (бізнес-планів) не належить до повноважень органів управління банків	Інше	
I група	рекомендації	рекомендації	рекомендації	рекомендації	рекомендації	-
II група	ПАТ "Укрсоцбанк", ПАТ АБ "Укргазбанк"	-	-	ПАТ "Комерційний банк "Надра"	-	-
III група	ПТ АБ "Південний", ПАТ "Креді Агріколь Банк", ПАТ "Марфін Банк", ПАТ "Терра Банк", ПАТ "Український Професійний Банк"	ПАТ "Банк 3/4"	-	-	-	-
IV група	ПАТ "СББ Банк", ПАТ "Акціонерний комерційний банк "Київ", ПАТ "Банк інвестицій та заощаждень", ПАТ "Банк Перший", ПАТ "Чорноморський банк розвитку та реконструкції", ПАТ "Банк Січ", ПАТ "Банк Народний Капітал"	-	ПАТ "Фортуна-банк", ПАТ АКБ "Аркада", ПАТ "Акціонерно-комерційний банк "Капітал", ПАТ "Полкомбанк"	ПАТ "Банк Кіпру", ПАТ "Комерційний банк "Експобанк", ПАТ "Міжнародний Інвестиційний Банк", ПАТ "Банк Ренесанс Капітал", ПАТ "Банк Фамільний"	ПАТ "Конверсбанк", ПАТ "Реал Банк", ПАТ "Меліор Банк"	

Джерело: складено за даними річних звітів банків в системі ЕСКРІН [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://escrin.nssmc.gov.ua>>. SMIDA [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://smida.gov.ua>>.

Таблиця 5

Виконання вимог професійної належності членів спостережної ради в банках України станом на 01.01.2012 р.

Група банків	Галузеві знання і досвід роботи в галузі	Знання у сфері фінансів і менеджменту	Особисті якості (відповідальність, чесність)	Відсутність конфлікту інтересів	Граничний вік	Відсутні будь-які вимоги	Інше	Інформація відсутня
I група	5	5	6	6	1			0
II група	6	9	11	8	0			1
III група	9	6	10	11	1			0
IV група	32	47	68	51	1		39	4
Усього	52	67	95	76	3	28	60	5

Джерело: складено автором за даними річних звітів банків в системі ЕСКРІН [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://escrin.nssmc.gov.ua>>. SMIDA [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://smida.gov.ua>>.

Структура спостережної ради банків України на 01.01.2012 р.

Група банків	Банки, де кількість членів спостережної ради менша п'яти	Банки, де кількість членів спостережної ради парна	Банки, що не виконують обох принципів формування ефективної спостережної ради
I група	ПАТ КБ "Приватбанк", ПАТ "Банк Фінанси та кредит", ПАТ "Брокбізнесбанк"	ПАТ "ВТБ Банк", ПАТ "Альфа-банк", ПАТ "Дочірній банк Сбербанку Росії"	-
II група	ПАТ "Ерсте Банк", ПАТ "Всеукраїнський акціонерний банк", ПАТ "Банк Кредит Дніпро", ПАТ "Комерційний банк "Фінансова ініціатива", ПАТ "Креді Агріколь Банк", ПАТ "Сітібанк", ПАТ "БТА Банк"	ПАТ "Ерсте Банк", ПАТ "Комерційний банк "Фінансова ініціатива", ПАТ "Сітібанк", ПАТ "Універсал Банк", ПАТ КБ "Травексіс-банк"	ПАТ "Ерсте Банк", ПАТ "Комерційний банк "Фінансова ініціатива", ПАТ "Сітібанк"
III група	ПАТ "Марфін Банк", ПАТ "Гаврика", ПАТ "Банк ЗіА", ПАТ "Комерційний та інвестиційний Банк Креді Агріколь", ПАТ "ПАТ "Актабанк", ПАТ "Комерційний банк "Союз", ПАТ "Банк "Кліринговий дім", ПАТ "Платинум Банк", ПАТ "Залатобанк", ПАТ "Терра Банк", ПАТ "Комерційний банк "Актив-банк", ПАТ "Діамантбанк", ПАТ "Європейський газовий Банк"	ПАТ "Банк ЗіА", ПАТ "Мегабанк", ПАТ "Кредобанк", ПАТ КБ "Індустріалбанк", ПАТ "Комерційний банк "Актив-банк"	ПАТ "Банк ЗіА", ПАТ "Комерційний банк "Актив-Банк"
IV група	ПАТ "Діви Банк", ПАТ "ТАСкомбанк", ПАТ "Конверсбанк", ПАТ "Інтеграл-банк", ПАТ "Комерційний банк "Глобус", ПАТ "Комерційний банк "Експобанк", ПАТ "Дойче Банк ДБУ", ПАТ "Фортуна-банк", ПАТ "Всеукраїнський банк розвитку", ПАТ "Місто Банк", ПАТ "Банк Камбіо", ПАТ "Банк Демарк", ПАТ "Банк Український капітал", ПАТ "Авант-Банк", ПАТ "Алекс-банк", ПАТ КБ "ПАТ КБ "Євробанк", ПАТ "Комерційний банк "Даніель", ПАТ "Акціонерно-комерційний банк "Капітал", ПАТ "Юнекс Банк", ПАТ "ПАТ "Укргазпромбанк", ПАТ "Комерційний банк "Український фінансовий світ", ПАТ "Фінростбанк", ПАТ "Комерційний інвестиційний банк", ПАТ "Єкатеринславський комерційний банк", ПАТ "Банк Ринкові технології", ПАТ "Акціонерний Комерційний Банк "Новий", ПАТ Банк "Контракт", ПАТ Банк "ПАТ Банк "Морський", ПАТ "Комерційний банк "Тремуй", ПАТ "Комерційний банк "Аксом", ПАТ "Чорноморський банк розвитку та реконструкції", ПАТ "Радикал Банк", ПАТ "Унікомбанк", ПАТ "Східно-український банк "Грант", ПАТ "Старокілівський банк", ПАТ "Аграрний комерційний банк", ПАТ "Український комунальний банк", ПАТ "Банк Богуслав", ПАТ "Класикбанк", ПАТ "Європейський Промисловий Банк", ПАТ "Банк Січ", ПАТ "Артем-банк", ПАТ "Банк Восток", ПАТ "Діпазон-Максимум Банк", ПАТ "Акціонерний комерційний банк "Траст-капітал", ПАТ "Вест файненс енд кредит банк", ПАТ КБ "Інтербанк", ПАТ Банк "Траст", ПАТ "Комерційний банк "Стандарт", ПАТ "Фінексбанк", ПАТ "Інтеркредитбанк", ПАТ "Кредит Оптима Банк", ПАТ АБ "Столичний", ПАТ "Акціонерний комерційний банк "Конкорд", ПАТ "Оксі Банк", ПАТ "Комерційний Індустріальний Банк", ПАТ "Комерційний банк "Земельний Капітал", ПАТ "Промислово-фінансовий банк", ПАТ "Європейський банк раціонального фінансування", ПАТ "Комерційний Банк "Центр", ПАТ "Грін Банк", ПАТ "Банк Народний Капітал", ПАТ "Акціонерний банк "Радабанк", ПАТ "Український будівельно-інвестиційний банк", ПАТ "Банк Велес", ПАТ "Банк Фамільний", ПАТ "Банк Альянс", ПАТ "Східно-промисловий комерційний банк"	ПАТ "Акціонерний банк "Експрес-банк", ПАТ "ТАСкомбанк", ПАТ "Інтеграл-банк", ПАТ "Комерційний банк "Глобус", ПАТ "Банк Демарк", ПАТ КБ "Євробанк", ПАТ "Акціонерно-комерційний банк "Капітал", ПАТ "Укргазпромбанк", ПАТ "Акціонерний Комерційний Банк "Новий", ПАТ "Чорноморський банк розвитку та реконструкції", ПАТ "Східно-український банк "Грант", ПАТ "Артем-банк", ПАТ "Банк Богуслав", ПАТ "Банк Народний Капітал", ПАТ "Банк Альянс", ПАТ "Банк Руский Стандарт"	ПАТ "ТАСкомбанк", ПАТ "Інтеграл-банк", ПАТ "Комерційний банк "Глобус", ПАТ "Банк Демарк", ПАТ КБ "Євробанк", ПАТ "Акціонерно-комерційний банк "Капітал", ПАТ "Укргазпромбанк", ПАТ "Акціонерний Комерційний Банк "Новий", ПАТ "Чорноморський банк розвитку та реконструкції", ПАТ "Східно-український банк "Грант", ПАТ "Банк Богуслав", ПАТ "Артем-банк", ПАТ "Оксі Банк", ПАТ "Банк Народний Капітал", ПАТ "Банк Альянс"

Джерело: складено за даними річних звітів банків в системі ЕСКРІН: [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://escrin.nssmc.gov.ua>>; SMIDA [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://smida.gov.ua>>.

Склад спостережної ради банків України у розрізі представників мажоритарних та міноритарних акціонерів на 01.01.2012 р.

Група банків	Банки, в спостережній раді яких є лише представники мажоритарних акціонерів	Банки, в спостережній раді яких є лише представники міноритарних акціонерів	Банки, в спостережній раді яких є лише представники мажоритарних і міноритарних акціонерів	Банки, в спостережній раді яких є неговною**
I група	ПАТ "Райффайзен Банк Аваль", ПАТ "Укрсоцбанк", ПАТ "ВТБ банк", ПАТ "Перший український міжнародний банк", ПАТ "Комерційний банк "Надра", ПАТ "Дочірній банк Сбербанка Росії"	ПАТ "УкрСиббанк"	ПАТ "Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк", ПАТ "Банк Фінанси та кредит", ПАТ АБ "УкрГазбанк"	ПАТ КБ "Приватбанк", ПАТ "Брокбізнесбанк"
II група	ПАТ "ІНГ Банк Україна", ПАТ "Банк Форум", ПАТ "Родовід банк", ПАТ "Кредіт Агріколь Банк", ПАТ "Сведбанк", ПАТ "Спіббанк", ПАТ "УніКредит Банк", ПАТ КБ "Правекс-банк"	ПАТ "Всеукраїнський акціонерний банк"	ПАТ АБ "Південний", ПАТ "БТА Банк", ПАТ "Банк Київська Русь"	ПАТ "Комерційний банк "Хрещатики"
III група	ПАТ "Аптабанк", ПАТ "Кредобанк", ПАТ "Терра Банк", ПАТ "Діамантбанк", ПАТ "БМ Банк"	-	ПАТ "Комерційний банк "Південкомбанк", ПАТ "Банк "Кліринговий дім", ПАТ "Український Професійний Банк", ПАТ "Комерційний банк "Актив-банк", ПАТ "Європейський Газовий Банк"	ПАТ "Банк "Таврика", ПАТ "Мега банк", ПАТ "Банк 3/4", ПАТ "Піреус Банк МКБ", ПАТ "Український інноваційний банк", ПАТ КБ "Індустріалбанк", ПАТ "Український Бізнес Банк", ПАТ "Златобанк"
IV група	ПАТ "Фольксбанк", ПАТ "Прокредит Банк", ПАТ "Конверсбанк", ПАТ "Комерційний банк "Експобанк", ПАТ "Дойче Банк ДБУ, ПАТ "Всеукраїнський банк розвитку", ПАТ Астра Банк, ПАТ "Місто Банк", ПАТ КБ "Євробанк", ПАТ "Банк Петрокоммерц-Україна", ПАТ "Банк Ринкові технології", ПАТ "Західнікомбанк", ПАТ "Метабанк", ПАТ "Банк "Контракт", ПАТ Банк "Морський", ПАТ "Банк Богуслав", ПАТ "Класибанк", ПАТ "Банк Професійного фінансування", ПАТ "Діпазон-Максимум Банк", ПАТ Банк "Траст", ПАТ "Мотор-банк", ПАТ "Акціонерний банк "Радабанк", ПАТ "Український будівельно-інвестиційний банк", ПАТ "Український банк реконструкції та розвитку", ПАТ "ТММ-банк"	ПАТ "Інтеграл-банк", ПАТ "Банк "Демарк", ПАТ "Банк "Український капітал", ПАТ "Акціонерний комерційний банк "Базис", ПАТ "Єкатеринославський комерційний банк", ПАТ "Акціонерний Комерційний Банк "Новий", ПАТ "Комерційний банк "Преміум", ПАТ "Комерційний банк "Аксіома", ПАТ "Чорноморський банк розвитку та реконструкції", ПАТ "Асвіо Банк", ПАТ "Комерційний банк "Промекономбанк", ПАТ "Банк Восток", ПАТ "Полікомбанк", ПАТ "ІнтерКредитБанк", ПАТ "Комерційний банк "Земельний Капітал", ПАТ "Грін Банк", ПАТ "Банк Велес"	ПАТ "Акціонерний комерційний банк "Київ", ПАТ "ТАСКОМбанк", ПАТ "Фортуна-банк", ПАТ "Фінбанк", ПАТ "Банк Перший", ПАТ "Банк Камбю", ПАТ "Міжнародний інвестиційний Банк", ПАТ АКБ "Ариадна", ПАТ "Кредит Європа Банк", ПАТ "ПАТ "Акцент-Банк", ПАТ "Банк Золоті Ворота", ПАТ "Полтава-банк", ПАТ "Акціонерно-комерційний банк "Капітал", ПАТ "Банк Національний кредит", ПАТ КБ "ТК Кредит", ПАТ АКБ "Львів", ПАТ "Радикал Банк", ПАТ "Унікомбанк", ПАТ "Старокиївський банк", ПАТ "Аграрний комерційний банк", ПАТ "Комерційний банк "Акордбанк", ПАТ "Банк Січ", ПАТ "Реґіон-банк", ПАТ "Вест фінанс енд кредит банк", ПАТ "Фонексбанк", ПАТ "Акціонерний комерційний банк "Конкорд", ПАТ "Оксі Банк", ПАТ "Промислово-фінансовий банк", ПАТ "Східно-промисловий комерційний банк"	ПАТ "СББ Банк", ПАТ "Ерде банк", ПАТ "Банк "Національні інвестиції", ПАТ "Комерційний банк "Глобус", ПАТ Банк "Меркурій", ПАТ "Комерційний банк "Даніель", ПАТ "Юнекс Банк", ПАТ "Комерційний банк "Український фінансовий світ", ПАТ "Фінростбанк", ПАТ "Комерційний інвестиційний банк", ПАТ АБ "Порто-Франко", ПАТ "Метабанк", ПАТ "Український комерційний банк", ПАТ "Український "Інвестбанк", ПАТ "Артем-банк", ПАТ "Акціонерний комерційний банк "Траст-капітал", ПАТ КБ "Інтербанк", ПАТ "Кредит Оптима Банк", ПАТ АБ "Столичний", ПАТ "Трайм-Банк", ПАТ "Банк Народний Капітал", ПАТ "Банк Альпанс"

* – єдиним акціонером Ощадбанку та Укркредитбанку є держава, тому у спостережних рада цих банків є по п'ять представників від Кабінету Міністрів України, Верховної ради України та Президента України;

** – наявна інформація лише про кількох членів спостережної ради.

Джерело: складено за даними річних звітів банків в системі ЕСКРПН: [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://escrip.nssmc.gov.ua>>; SMIDA [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://smida.gov.ua>>.

Таблиця 8

**Кількість засідань спостережної ради банків України
в середньому за рік на 01.01.2012 р.**

Група банків	Банки, спостережна рада яких збиралась менше 4 разів на рік	Банки, спостережна рада яких збиралась 4 рази на рік	Банки, спостережна рада яких збиралась від 5 до 20 разів на рік	Банки, спостережна рада яких збиралась від 21 до 100 разів на рік	Банки, спостережна рада яких збиралась більше 101 разу на рік	Кількість банків, інформація про спостережну раду яких відсутня
I група	0	3	9	5	0	0
II група	2	0	10	5	1	1
III група	0	4	6	6	5	1
IV група	0	4	43	62	6	1

Джерело: складено за даними річних звітів банків в системі ЕСКРІН: [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://escrin.nssmc.gov.ua>>; SMIDA [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://smida.gov.ua>>.

Таблиця 9

**Інформація про наявність комітетів спостережної ради
в банках України на 01.01.2012 р.**

Група банків	Стратегічного планування	Аудиторський комітет	Комітет з питань призначень винагород	Інвестиційний комітет	Інші комітети
I група	1	4	-	1	2
II група	1	5	3	-	2
III група	-	3	-	-	1
IV група	-	8	-	-	2

Джерело: складено автором за даними річних звітів банків в системі ЕСКРІН: [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://escrin.nssmc.gov.ua>>; SMIDA [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://smida.gov.ua>>.

Варто зауважити, що у звітності ПАТ "Український інноваційний банк" серед комітетів спостережної ради називалася служба внутрішнього аудиту, яка є окремим підрозділом банку і не є комітетом спостережної ради. Експертна комісія, названа серед комітетів ПАТ "Юнекс Банк", та робоча група з питань аудиту, названа у звітності ПАТ "Райффайзен Банк Аваль", можуть створюватись у банківській установі для вирішення окремих питань, але вони при цьому не можуть вважатись комітетами спостережної ради. Тому таку інформацію щодо комітетів вважаємо некоректною.

Варто звернути увагу, що питання оплати праці керівників банків як інструмент корпоративного управління залишається недостатньо дослідженою, хоча практика внесла свої корективи відносно ролі винагороди директорів банків. Як правило, у зарубіжній практиці винагорода керівників банків не є фіксованою сумою, і залежить від таких показників, як: ступінь довіри акціонерів до членів спостережної ради та правління, коефіцієнта "глибини відповідальності" керівництва, річних фінансових показників діяльності банку тощо. Відтак розглянемо способи виплати винагороди членам спостережної ради банків України (табл. 10).

Відповідно до даних звітності банків України можна зробити висновок, що в 100 банках (57,47%) члени спостережної ради не отримують винагороди за свою діяльність, у 51 банку (31,03%) винагорода є фіксованою сумою, інші способи виплати винагороди використовуються у 22 банках (12,64%), а такі способи виплати винагороди, як відсоток від прибутку або ринкової вартості акції та у вигляді цінних паперів акціонерного товариства не використовуються взагалі.

Правління (рада директорів) згідно зі ст. 40 закону України "Про банки і банківську діяльність" є виконавчим органом банку, здійснює управління поточною діяльністю банку, формування фондів, необхідних для статутної діяльності банку, та несе відповідальність за ефективність його роботи відповідно до принципів і порядків, встановлених статутом банку, рішеннями загальних зборів учасників і спостережної ради банку.

Таблиця 10

**Способи виплати винагороди членам спостережної ради
банків України на 01.01.2012 р.**

Група банків	Винагорода є фіксованою сумою	Винагорода є відсотком від чистого прибутку або ринкової вартості акцій	Винагорода виплачується у вигляді цінних паперів товариства	Члени спостережної ради не отримують винагороди	Інше	Інформація відсутня
I група	3	0	0	10	6	0
II група	6	0	0	10	4	1
III група	4	0	0	14	3	1
IV група	38	0	0	66	9	6
Всього	51	0	0	100	22	8

Джерело: складено автором за даними річних звітів банків в системі ЕСКРІН: [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://escrin.nssmc.gov.ua>>; SMIDA [Електронний ресурс]. – Доступний з : <<http://smida.gov.ua>>.

Банк вживає заходів для запобігання ризикам, що виникають у процесі визначення прав та обов'язків правління банку. Типовими ризиками у цій сфері є:

- дублювання сфер повноважень (табл. 1, табл. 2, табл. 4);
- передача правління повноважень спостережної ради банку або навпаки (табл. 4);
- недостатність або неефективність контролю за роботою правління;
- заміна дворівневої структури органів управління в банку (спостережна рада і правління) на однорівневу (правління або спостережна рада).

Можна зробити висновок, що факти дублювання повноважень правління і спостережної ради у значній частині банків України свідчать про додаткові ризики, які є складовими ризику корпоративного управління.

Для забезпечення ефективної роботи правління банку необхідно постійне оновлення кадрів. Через це банк оцінює, чи відповідає його інтересам продовження виконання повноважень конкретною особою і чи можливо запобігти концентрації повноважень у руках цієї особи (або кількох осіб) через великий строк роботи в банку. Принаймні такому члену правління доцільно змінити сферу роботи.

Правління банку відповідальне за безпосереднє дотримання законодавства та внутрішніх процедур. Воно розробляє політику банку з дотримання законодавства та внутрішніх процедур, забезпечує її реалізацію та звітує перед спостережною радою за управління комплаєнс-ризиком. Поряд з цим статут банку повинен містити основні принципи, якими мають керуватись як органи управління банку, так і його персонал, а також роз'яснювати основні процеси, згідно з якими проходить визначення та управління комплаєнс-ризиком на всіх рівнях управління банку. У разі недотримання цієї політики правління банку має вжити запобіжних або дисциплінарних заходів.

При цьому попередні дані дослідження (табл.1, табл. 2, табл. 4) доводять неефективність діяльності правління окремих банків України, оскільки законодавства щодо виконання загальними зборами акціонерів і спостережною радою повноважень, що належать до їхньої виключної компетенції, значна частина банків не дотримується.

Тому можна зробити висновок, що правління багатьох банків України не оцінює комплаєнс-ризик, неефективно виконує свої функції щодо контролю за виконанням законодавства України, не має ефективного зв'язку зі спостережною радою, оскільки порушення не усуваються (табл.1, табл. 2, табл. 9).

Ефективність діяльності системи комплаєнс у банку має періодично перевірятись внутрішнім аудитом. Комплаєнс-ризик повинен включатись до методології внутрішнього аудиту щодо

Таблиця 12

Кількість засідань ревізійної комісії у банках України станом на 01.01.2012 р. (у середньому за рік на основі даних останніх трьох років)

Група банків	Кількість засідань				Інформація відсутня
	Засідання не проводилися	1 засідання	2-4 засідання	5 і більше засідань	
I група	-	13	3	1	-
II група	-	11	7	1	-
III група	-	14	7	1	-
IV група*	6	79	25	3	2
Усього	6	117	42	6	2

* - в одному банку (ПАТ КБ "Інтербанк") було проведено 1,33 засідання в середньому за рік.

Джерело: складено за даними річних звітів банків в системі ЕСКРІН [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://escrin.nssmc.gov.ua>>; SMIDA [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://smida.gov.ua>>.

оцінки ризиків. Крім того, має бути створена програма аудиту для перевірки ефективності системи комплаєнс у банку. Підрозділи, що входять до системи комплаєнс, і служба внутрішнього аудиту повинні бути відокремлені один від одного для забезпечення незалежної перевірки їхньої діяльності.

Ревізійна комісія акціонерного товариства у відповідності до покладених на неї завдань, контролює та перевіряє фінансово-господарську діяльність правління товариства. Поряд з цим ревізійна комісія повинна своєчасно доводити до відома загальних зборів акціонерів, спостережної ради, правління результати проведених перевірок та оперативно інформувати органи управління банком про всі виявлені недоліки та зловживання з боку посадових осіб акціонерного товариства.

Ревізійна комісія банку згідно зі ст. 41 Закону України "Про банки і банківську діяльність" здійснює контроль за його фінансово-господарською діяльністю:

1) контролює дотримання банком законодавства України і нормативно-правових актів Національного банку України;

2) розглядає звіти внутрішніх і зовнішніх аудиторів і готує відповідні пропозиції загальним зборам учасників;

3) вносить на загальні збори учасників або надає спостережній раді банку пропозиції щодо будь-яких питань, віднесених до компетенції ревізійної комісії стосовно фінансової безпеки і стабільності банку та захисту інтересів клієнтів.

Ревізійна комісія обирається загальними зборами учасників банку з числа учасників або їхніх представників. Ревізійна комісія підзвітна загальним зборам учасників банку.

Членами ревізійної комісії не можуть бути особи, які є працівниками банку.

Аналіз кількісного складу ревізійної комісії банків України (табл. 11) засвідчив таке. Як бачимо з табл. 11, станом на 01.01.2012 р. ревізійна комісія банків України переважно включає лише трьох членів, в одному банку ревізійна комісія взагалі відсутня, в трьох банках її представляє лише одна особа. У такій ситуації варто зауважити, що ефективність діяльності ревізійної комісії у великих банках є низькою, оскільки за достатньо великих масштабів їхньої діяльності, малочисельні ревізійні комісії просто не спроможні ефективно виконати функцію перевірки фінансово-господарської діяльності, через що банк наражається на додатковий ризик.

Таблиця 11

Кількісний склад ревізійної комісії банків України станом на 01.01.2012 р.

Група банків	Кількість членів ревізійної комісії							Інформація про банк відсутня
	Банки, ревізійна комісія у яких відсутня	Банки, де кількість членів ревізійної комісії – 1 особа	Банки, де кількість членів ревізійної комісії – 2 особи	Банки, де кількість членів ревізійної комісії – 3 особи	Банки, де кількість членів ревізійної комісії – 4 особи	Банки, де кількість членів ревізійної комісії – 5 осіб	Банки, де кількість членів ревізійної комісії – 6 осіб	
I група	-	-	2	15	-	-	-	-
II група	-	-	1	17	1	-	-	-
III група	-	-	3	17	1	-	1	-
IV група	1	3	11	95	1	3	-	2
Усього	1	3	17	144	3	3	1	2

Джерело: складено за даними річних звітів банків в системі ЕСКРІН [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://escrin.nssmc.gov.ua>>; SMIDA [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://smida.gov.ua>>.

Згідно зі ст. 41 Закону України "Про банки і банківську діяльність" засідання ревізійної комісії проводяться за необхідності, але не рідше одного разу на рік. Беручи це до уваги, розглянемо виконання цієї вимоги в банках України (табл. 12).

Відповідно до ст. 41 Закону України "Про банки і банківську діяльність" без висновку ревізійної комісії загальні збори учасників не мають права затверджувати фінансовий звіт банку. Варто відмітити, що у шести банках (ПАТ "Конверсбанк", ПАТ "Комерційний банк "Український фінансовий світ", ПАТ "Автокразбанк", ПАТ "Фінростбанк", ПАТ "Діапазон-Максимум Банк", ПАТ "Банк Фамільний") засідання ревізійної комісії не проводились взагалі. Отже, фінансову звітність цих банківських установ не мали права затверджувати, а тим більше оприлюднювати в річній інформації.

Варто зазначити, що у річній звітності ряду банків, яка оприлюднена у відкритих джерелах, є невідповідність щодо перевірок з боку ревізійної комісії:

– у ПАТ "Родовід Банк" та ПАТ "Сіті банк" відбулось одне засідання ревізійної комісії, при цьому серед органів, що здійснювали перевірку фінансово-господарської діяльності, ревізійна комісія не зазначена, але перевірка з боку зовнішнього аудитора мала місце в 2011 р., при цьому засідання ревізійної комісії відбувалося за ініціативи останньої;

– у ПАТ "Конверсбанк" засідань ревізійної комісії не відбувалось, але зазначено, що остання перевіряла фінансово-господарську діяльність; служба внутрішнього аудиту та зовнішній аудитор перевірок у 2011 р не здійснювали; при цьому зазначено, що ревізійна комісія здійснювала перевірку з власної ініціативи;

– у ПАТ "Кредит Європа Банк" та ПАТ "Комерційний Банк "Центр" відбулось одне засідання ревізійної комісії, при цьому серед органів, що здійснювали перевірку фінансово-господарської діяльності, ревізійна комісія не зазначена, мала місце перевірка службою внутрішнього аудиту, перевірки зовнішнім аудитором не проводилося в 2011 р., при цьому засідання ревізійної комісії відбувалося за ініціативи останньої;

– у ПАТ "Ідея Банк" відбулось три засідання ревізійної комісії, при цьому серед органів, що здійснювали перевірку фінансово-господарської діяльності, ревізійна комісія не зазначена, мала місце перевірка службою внутрішнього аудиту, перевірки зовнішнім аудитором не відбувалось в 2011 р., інформація щодо органів, за ініціативою яких проводилася перевірка фінансово-господарської діяльності відсутня;

– у ПАТ "Комерційний банк "Український фінансовий світ" засідань ревізійної комісії не відбувалось, в 2011 р. мали місце перевірки фінансово-господарської діяльності службою внутрішнього аудиту та зовнішнього аудитора, при цьому зазначено, що ревізійна комісія здійснювала перевірку з власної ініціативи;

– у ПАТ "Автокразбанк" засідань ревізійної комісії не відбувалось, при цьому серед органів, що здійснювали перевірку

ку фінансово-господарської діяльності, зазначено ревізійну комісію, але перевірка службою внутрішнього аудиту та зовнішнього аудитора мала місце в 2011 р., при цьому засідання ревізійної комісії відбувалось за ініціативи останньої;

– у ПАТ "Фінростбанк" та ПАТ "Діапазон-Максимум Банк" засідань ревізійної комісії не відбувалося, при цьому серед органів, що здійснювали перевірку фінансово-господарської діяльності зазначено ревізійну комісію, при цьому здійснювалась перевірка службою внутрішнього аудиту, перевірок зовнішнім аудитором в 2011 р. не проводилось, при цьому засідання ревізійної комісії відбувалось за ініціативи останньої;

– у ПАТ "Банк Фамільний" засідань ревізійної комісії не відбувалось, оскільки вона взагалі відсутня, при цьому здійснювалась перевірка службою внутрішнього аудиту, перевірок зовнішнім аудитором в 2011 р. не проводилось, при цьому засідання ревізійної комісії відбувалось за ініціативи загальних зборів.

Варто звернути увагу, що є банки, де функції спостережної ради та ревізійної комісії щодо перевірки фінансово-господарської діяльності дублюються (згідно з Законом України "Про акціонерні товариства" перевірку фінансово-господарської діяльності ревізійна комісія може здійснювати за рішенням загальних зборів акціонерів, спостережної ради та правління банку):

• I група: ПАТ "Райффайзен Банк Аваль", ПАТ "Альфа-банк", ПАТ "ОТП Банк", ПАТ "Дочірній Банк Сбербанку Росії";

• II група: ПАТ "Всеукраїнський акціонерний банк", ПАТ "Універсал Банк", ПАТ "Комерційний банк "Хрещатик", ПАТ "Креді Агріколь Банк", ПАТ "УніКредит Банк";

• III група: ПАТ "Марфін Банк", ПАТ "Платинум Банк", ПАТ "Європейський Газовий Банк";

• IV група: ПАТ "Діві Банк", ПАТ "Банк інвестицій та заощаджень", ПАТ Банк "Меркурій", ПАТ КБ "ТК Кредит", ПАТ "Західкомбанк", ПАТ "Європейський Промисловий Банк", ПАТ "Банк Січ", ПАТ "Фінексбанк", ПАТ "Промислово-фінансовий банк", ПАТ "Грін Банк".

Поряд з цим є банки, де перевірки фінансово-господарської діяльності службою внутрішнього аудиту не проводилися: ПАТ "Банк Кредит Дніпро", ПАТ "Український інноваційний банк", ПАТ "Комерційний банк "Союз", ПАТ "Златобанк", ПАТ

"СЕБ Банк", ПАТ "Акціонерний банк "Експрес-банк", ПАТ "Банк Кіпру", ПАТ "Конверсбанк", ПАТ "Дойче Банк ДБУ", ПАТ "Банк Руский Стандарт", ПАТ "Полтава-банк", ПАТ "Акціонерний комерційний банк "Траст-капітал", ПАТ "Вест фінанс енд кредит банк", ПАТ "Оксі Банк".

Отже, проблема капіталізації банків, що набула особливої актуальності в умовах фінансово-економічної кризи, котра розпочалась в 2008 р., зумовила підвищення ролі корпоративного управління з метою посилення нагляду з боку органів управління банків за додатковими ризиками, що виникають в процесі банківської діяльності. Адже, як доводить світова практика, завдяки підвищенню рівня корпоративного управління банку можна забезпечити додатковий 10–12% приріст ринкової капіталізації та покращення інших фінансових показників діяльності.

В Україні проблема покращення нагляду з боку органів управління банків потребує особливої уваги, оскільки існуюча практика виявляє низку проблем, що виникають через недотримання законодавчих вимог і принципів ефективного корпоративного управління. В окремих банках України дублюються повноваження органів управління, що призводить до виникнення компласнс-ризиків. При цьому спостерігається невідповідність даних окремих річних звітів – інформації про стан корпоративного управління, протоколів загальних зборів акціонерів, звітності емітентів цінних паперів, що призводить до виникнення ризику репутації банку. Компласнс-ризик і ризик репутації є складовими ризику корпоративного управління, який поряд із фінансовими ризиками банку може призводити до додаткових втрат і вплинути на капіталізацію банку. Таким чином, виникає необхідність включити розрахунок ризику корпоративного управління до системи розрахунку банківських ризиків, адже в умовах фінансово-економічної кризи та пошуку шляхів додаткової капіталізації банки матимуть можливість не лише запобігти додатковим втратам, а і сприяти зростанню власної капіталізації за рахунок залучення інвесторів, які, що підтверджується світовою практикою, готові витратити додаткові кошти на інвестування в разі наявності у акціонерних товариствах високих стандартів корпоративного управління.

Редактор *І.І.Бажал*
Оригінал-макет *Н.А.Мірецька*

Підписано до друку 16.09.2012 р.
Формат 60x84/8. Обл.-вид. арк. 14,0. Ум. друк. арк. 14,05. Тираж 350 прим.
Замовлення № _____

Поліграфічна дільниця ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України"
вул. Панаса Мирного, 26, м. Київ, 01011